

LIBRIS

We know
books

Anthony Stevens

JUNG

O foarte scurtă introducere

LITERA
București
2020

LBRIS

We know
books

Jung

A Very Short Introduction

Anthony Stevens

Copyright © Anthony Stevens 1994

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Jung

O foarte scurtă introducere

Anthony Stevens

Copyright © 2020 Grup Media Litera
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Roxana I. Nicolescu

Editor: Vidrașcu și fiii
Coordonare serie: Ilieș Câmpeanu
Redactor: Teodora Nicolau
Corector: Georgiana Enache
Copertă: Bogdan Mitea
Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STEVENS, ANTHONY

Jung: o foarte scurtă introducere /
Anthony Stevens. - București: Litera, 2020

ISBN 978-606-33-6600-0

159.9

61

Cuprins

Listă de ilustrații 7

Mulțumiri 8

Prefață 9

1 Omul și psihologia sa 13

2 Arhetipuri și inconștientul colectiv 68

3 Etapele vieții 85

4 Tipuri psihologice 116

5 Visele 137

6 Terapia 159

7 Presupusul antisemitism al lui Jung 184

8 Concluzii 199

Lecturi suplimentare 209

Indice 215

Capitolul 1

Omul și psihologia sa

Jung a fost un om al paradoxurilor. Pe de o parte, a fost un individualist, un excentric. Pe de alta, a fost întruchiparea vie a omului universal. S-a zbatut să își realizeze întregul potențial uman pe parcursul vieții, dar, în același timp, era ferm hotărât să trăiască o viață cu totul lipsită de compromisuri. În general, nu a părut să îi pese că acest lucru însemna să îi supere pe ceilalți, cum se întâmpla adesea. „Normalitatea”, spunea el, „este idealul celor care nu au succes.”

Deși se considera un om de știință rațional, era dispus să acorde atenție unor chestiuni definite de obicei drept iraționale sau ezoterice și nu s-a lăsat tulburat fără temei de acele momente în care asemenea interese l-au plasat dincolo de granița științificului. În opinia sa, adoptarea unei atitudini exclusiv raționale în ce privește psihologia umană nu era doar inadecvată, ci, în lumina istoriei, chiar ridicolă. Trebuia să se afle de partea adevărului așa cum îl vedea el și nu era vina lui dacă acest lucru îl purta pe tărâmurile ale teoriei și experienței profund diferite de prejudecățile și de preocupările vremii. „Consider că este de datoria celui care

pornește pe propria-i cale să informeze societatea despre ce anume întâlnește în periplul său de descoperiri", scria el.

Nu critica din partea contemporanilor va decide adevărul sau falsitatea acestor descoperiri, ci generațiile viitoare. Există lucruri care nu sunt încă adevărate astăzi, poate că noi nu îndrăznim să le considerăm adevărate, dar mâine este posibil să fie. Așadar, fiecare om a cărui soartă îl poartă pe o cale doar a lui trebuie să meargă înainte cu speranță și precauție și să fie mereu conștient de singurătatea sa și de primejdiiile acesteia. (OC VII, par. 201)

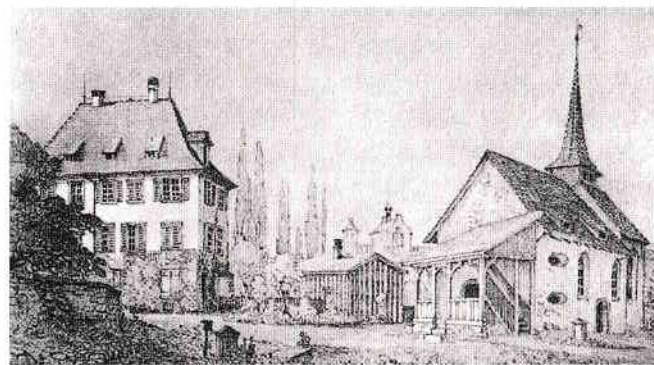
Acest sentiment de a fi atras de destin să înnoate contra curentului dominant îl face un personaj extrem de interesant. Și înseamnă că orice carte despre psihologia jungiană trebuie să ia pe deplin în calcul viața și personalitatea fondatorului acesteia, pentru că, mai mult decât în cazul oricărui alt psiholog, modul în care Jung înțelegea omenirea a izvorât direct din modul în care se înțelegea pe sine însuși.

Pe parcursul îndelungatei sale vieți, Jung a rămas un om profund introvertit, mai interesat de lumea interioară a viselor și imaginilor decât de lumea exterioară a oamenilor și evenimentelor. Încă din copilărie a avut un geniu al introspecției care i-a permis să participe îndeaproape la experiențe care se apropiau sau treceau dincolo de pragul conștiinței – experiențe de care cei mai mulți dintre noi nu ne dăm aproape deloc seama. Acest dar este, cel puțin parțial, rezultatul împrejurărilor deosebite legate de nașterea și de educația sa.

Context

Născut în cătunul Kesswil, pe malul elvețian al lacului Konstanz, pe 26 iulie 1875, Jung a fost unicul fiu al pastorului din sat, reverendul Paul Achilles Jung, și al lui Emilie Jung, născută Preiswerk. Bunicul său, Carl Gustav Jung (1794–1864), al cărui nume îl poartă, a fost un medic foarte respectat, care a devenit rector al Universității din Basel și mare maestru al lojei masonice din Elveția. Se zvonea că era fiul nelegitim al lui Goethe. În ciuda unei puternice asemănări fizice cu marele poet, este probabil o legendă.

Mama lui Jung era fiica mezină a lui Samuel Preiswerk (1799–1871), un bine-cunoscut, dar excentric teolog care și-a dedicat întreaga viață studierii limbii ebraice, convins că este limba vorbită în rai. A fost unul dintre primii susținători ai sionismului, avea viziuni și purta conversații cu morții. Până la căsătorie, Emilie a fost obligată să stea în spatele lui când își compunea predicile, pentru a-l împiedica pe diavol să i se uite peste

2. Biserica și casa parohială din Laufen

umăr. Cei mai mulți membri de sex masculin din familia Preiswerk erau clerici care împărtășeau preocuparea lui Samuel pentru ocultism. Acest amestec Jung-Preiswerk de medicină, teologie și spiritualism avea să influențeze dezvoltarea intelectuală a lui Carl.

Familia s-a mutat de două ori în copilăria lui Jung, întâi la Laufen, în apropiere de Cascada Rinului, pe când acesta avea șase luni, apoi la Klein-Hüningen, chiar lângă Basel, pe când avea patru ani. În nici una dintre casele parohiale mari în care au locuit nu a existat o ambianță veselă pentru creșterea unui copil. În autobiografia sa, *Amintiri, vise, reflecții*, Jung caracterizează atmosfera de acasă drept „irespirabilă”: spune că era apăsător de un sentiment omniprezent de moarte, melancolie și neliniște, precum și de „vagi semne ale problemelor” dintre părinți. Ne zice că aceștia nu împărtășeau același dormitor și că el, Carl, dormea cu tatăl său. Pe când Jung avea trei ani, mama lui a căzut în depresie, motiv pentru care a fost nevoită să stea câteva luni în spital, iar această despărțire forțată la o vârstă critică în dezvoltarea sa pare să îl fi afectat pe Jung pentru tot restul vieții. Nu este o consecință improbabilă, având în vedere că, așa cum au arătat John Bowlby și adepții săi, deznădejdea resimțită de copii la pierderea mamei este o reacție normală în raport cu frustrarea nevoii lor absolute legate de prezența acesteia. În cazul unui asemenea dezastru, copiii reușesc să supraviețuiască, este adevărat, dar cu riscul de a căpăta o atitudine defensivă de detașare emoțională, precum și de a deveni preocupați de sine și independenți într-o măsură neobișnuit de mare. De obicei, rămân cu îndoieli persistente cu privire la capacitatea lor de a stârni

grijă și afecțiune. De asemenea, tind să devină ciudați și distanți ca atitudine, ceea ce nu îi face îndrăgiți de ceilalți. Deși Carl a fost îngrijit de o mătușă și de o servitoare cât mama lui a fost plecată, el își amintește că a fost „adânc tulburat” de absența mamei: a suferit de eczemă de origine nervoasă și avea vise înspăimântătoare. „De atunci”, spunea el, „m-am simțit întotdeauna neîncrezător când am auzit rostindu-se cuvântul «dragoste». O bună bucată de vreme am asociat «femeie» cu sentimentul de nesiguranță înnașcută.” (AVR 23)

Tatăl lui Jung era un om blând și tolerant, dar fiul său îl considera lipsit de putere și imatur emoțional. Se pare că Paul Jung și-a pierdut credința destul de curând după ce a început să slujească, dar, neavând nici o altă sursă de venit, s-a simțit obligat să continue să își îndeplinească îndatoririle de preot paroh. Presiunea de a păstra aparența de pietate în ciuda lipsei oricărui convingeri religioase a contribuit la transformarea sa într-un ipohondru arțăgos, greu de iubit sau de respectat de soția și de fiul său.

Fiind singur la părinți până la nașterea surorii sale, Gertrud, în 1884, Carl era nefericit la școală, simțindu-se înstrăinat atât de colegii săi, cât și de sinele său interior: purtarea sa mai degrabă schizoidă (adică retras, distant și preocupat de sine) l-a făcut nepopular, el neputând pur și simplu să se dezvolte în mediul școlar. Sentimentul de unicătate personală a fost agravat de anumite evenimente traumatice, ca atunci când un profesor l-a acuzat că a plagiat un eseu pe care îl compusese cu o grijă deosebită. Când a insistat că este nevinovat, colegii i-au ținut partea profesorului.

Acest gen de experiențe l-au făcut să se simtă „stigmatizat” și nespus de singur. A renunțat la școală o lungă perioadă de timp, căpătând o predispoziție către crize de leșin după o lovitură la cap, când un alt băiat l-a trântit la pământ. (Pe când stătea întins pe jos, mult mai mult timp decât era cazul, se gândea: „Acum nu vei mai fi nevoit să te duci la școală“.) Stătea de unul singur cât putea de mult. „Rămâneam singur cu gândurile mele. În general, acest lucru îmi plăcea cel mai mult. Mă jucam singur, visam cu ochii deschiși sau mă plimbam singur prin pădure și aveam o lume secretă doar a mea.” (AVR 58)

Această lume secretă a compensat izolarea. Fanteziile și ritualurile specifice copilăriei căpătau o mai mare intensitate în cazul lui și i-au influențat tot restul vieții. De exemplu, încântarea sa ca adult de a studia singur într-un turn pe care și l-a construit la Bollingen, în partea superioară a lacului Zürich, a fost prevestită de un ritual din copilărie, când păstra un mic manechin sculptat într-un penar, ascuns într-o bârnă din podul casei parohiale. Din când în când, vizita manechinul și îi aducea pergamente scrise într-o limbă secretă, pentru a-i alcătui o bibliotecă în adăpostul sigur din pod. Acest lucru i-a oferit lui Carl un sentiment de „siguranță recent cucerită”, care îl ajuta să facă față dispoziției irascibile a tatălui său, invalidității depri-mante a mamei și „alienării” de la școală. „Nimeni nu putea să îmi descopere secretul și să îl distrugă. Mă simțeam în siguranță, iar sentimentul chinuitor de a fi în discordanță cu mine însumi a dispărut.” (AVR 34)

Un alt ritual din copilărie l-a pregătit pentru reflecțiile ulterioare despre importanța *proiecției* în psihologie.

3. Părinții lui Jung în 1876

Era un joc plin de imaginație pe care îl juca așezat pe o piatră mare din grădină. Obişnuia să murmure: „Stau pe această piatră, iar ea este sub mine“. Imediat, piatra răspundea: „Stau aici, pe această pantă, iar el este așezat pe mine“. Apoi el se întreba: „Eu sunt cel care stă pe piatră sau sunt piatra pe care este așezat el?“ Acest joc îi conferea „o senzație de întunecare ciudată și fascinantă“, dar ştia că această relație secretă cu piatra avea o semnificație insondabilă (AVR 33). În acest joc putem reconstitui originile reflecțiilor de maturitate ale lui Jung despre misterele alchimiei – potrivit cărora alchimistii *proiectaseră* conținutul propriului psihic asupra materialelor cu care lucrau în laboratoarele lor.

Desfătarea pe care o găsea Jung în singurătate la vârsta adultă, studiarea alchimiei și cercetările despre dinamica transformării spiritului au fost, de asemenea, prevestite de o fantezie adolescentină care îi ținea de urât pe când mergea în fiecare zi de la casa parohială din Klein-Hüningen la școala de la Basel. Era viziunea unei lumi ideale în care totul era mai bine decât în realitate. Nu exista școală, iar viața putea fi exact așa cum își dorea. Pe un stei de piatră ce ieșea dintr-un lac se afla un castel fortificat, cu un turn principal înalt, un turn de pază, înconjurat de un mic oraș medieval, condus de un consiliu al bătrânilor. Castelul acela era casa lui Carl. Trăia acolo ca judecător de pace, arătându-se doar din când în când pentru a „ține judecată“. În port se afla goeleta sa cu două catarge, înarmată cu mai multe tunuri mici.

Punctul central al fanteziei era turnul principal ce adăpostea un secret minunat al cărui singur deținător era Carl. În interiorul turnului, de la creneluri până

în pivnița boltită, se găsea o coloană din cupru de grosimea unui braț de om: în vârf se aflau niște ramuri sau filamente subțiri care se întindeau în aer. Acestea extrăgeau din atmosferă „esența spirituală“ pe care coloana de cupru o ducea în jos până în pivniță, unde se afla un laborator în care Carl transforma substanța volatilă în aur. „Cu siguranță nu era un simplu truc de magie, ci un venerabil și extrem de important secret al naturii, care mi se dezvăluise nu știu cum și pe care trebuia să îl ascund nu doar de consiliul bătrânilor, ci, într-o câțva, chiar și de mine însumi.“ (AVR 87)

Nevoia de a crea o citadelă în care să se ascundă de lume este caracteristică persoanelor cu dispoziție schizoidă. Castelul tânărului Carl avea fortificații de apărare și legături precare cu uscatul printr-un istm strâmt traversat de un canal larg, cu un pod mobil deasupra. Mai târziu, a început să construiască machete de castele, înconjurată de întărituri, și a petrecut ore întregi studiind fortificațiile inexpugnabile ale arhitectului Vauban.

La adăpostul citadelei sale interioare, Carl experimenta două personalități diferite, pe care le numea „Nr. 1“ și „Nr. 2“. Nr. 1 era fiul părinților săi, mergea la școală și făcea față vieții așa cum putea, în timp ce Nr. 2 era mult mai matur, se afla departe de lumea societății umane, dar aproape de natură și de animale, de vise și de Dumnezeu. În concepția lui, Nr.2 „nu avea o natură definibilă – născut, viu, mort, toate într-unul, o viziune totală a vieții“ (AVR 92). Ca psihiatru, a înțeles la un moment dat că aceste două personalități nu îi aparțineau doar lui, ci erau prezente în fiecare dintre noi. Totuși, el și-a dat seama că, în aparență, era mai

conștient de ele decât majoritatea oamenilor, mai ales de Nr. 2. „În viața mea, Nr. 2 a fost de o importanță primordială și am încercat întotdeauna să fac loc oricărui lucru ce sosea din interior.” (AVR 95) Mult mai târziu el avea să redenumască cele două personalități eul și sinele și să susțină că interacțiunea dintre ele constituie dinamica centrală a dezvoltării personalității.

El considera că personalitatea Nr. 2 îi conferea privilegiul care îi fusese refuzat nefericitului său tată, mai precis accesul nemijlocit la mintea lui Dumnezeu. Acest lucru i-a fost confirmat de natura revelatoare a viselor sale, care conțineau imagini (precum cea a unei zeități falice subterane care i-a apărut pe când avea doar trei ani) despre care știa că izvorau dintr-o sursă dincolo de el, precum și de o viziune stăruitoare, căreia s-a chinuit fără succes să îi reziste, a Atotputer-nicului care stătea pe un tron de aur și defeca pe acoperișul catedralei din Basel (ceea ce pentru el însemna, nicidecum necugetat, că Dumnezeu nu avea prea mare respect pentru Biserica Sa). Acest gen de revelații l-au făcut intolerant față de șovăiala spirituală a tatălui său și au generat discuții aprinse între ei. De fiecare dată când Carl îl aborda cu întrebări despre religie, pastorul devenea irascibil și adopta o atitudine defensivă: „Vrei mereu să *gândești*”, se plângea el. „Nu ar trebui să *gândești*, ci să *crezi*.” Băiatul se gândea în sinea lui: „Nu, trebuie să trăiești experiența și să *știi*!” Însă cu glas tare spunea: „Dă-mi această credință”. La care tatăl nu făcea decât să dea din umeri și să-i întoarcă spatele.

Situația a atins punctul culminant odată cu confirmarea lui Carl, pentru care a fost pregătit de tatăl său. Ajuns la apogeul inițierii religioase, a fost îngrozit de faptul

că nu simțea absolut nimic. O prăpastie de netrecut s-a căscat între el și tatăl său, pentru care simțea „cea mai copleșitoare milă”. „Deodată am înțeles tragedia profesiei și vieții sale (...). Mi-am dat seama că era iremediabil prizonierul Bisericii și al învățăturilor sale teologice (...). Mă simțeam acum izolat de Biserică și de tatăl meu, precum și de credința celorlalți.” (AVR 64-65)

Poate că alți băieți în situații asemănătoare ar fi apelat la colegi pentru susținere, dar Carl Jung, neavând prieteni, s-a interiorizat, acceptându-și personalitatea „Nr. 2”, Sinele. În perioada adolescenței, el a resimțit Sinele drept un lucru dumnezeiesc, iar forța devotamentului său față de acest „altcineva” interior i-a dominat toate relațiile exterioare. Nu simțea că se afla printre oameni, ci singur cu Dumnezeu.

Inevitabil, acest lucru nu i-a adus confirmarea în Biserică, ci confirmarea izolării sale: „Toți ceilalți oameni par să aibă preocupări cu totul diferite. Mă simțeam complet singur cu certitudinile mele. Mai mult ca niciodată, doream să vorbesc cu cineva, dar nu am găsit niciunde vreo apropiere (...) De ce nu a avut nimeni experiențe asemănătoare cu a mea? Mă tot întrebam (...) De ce trebuie să fiu singurul?” (AVR 71)

S-a vindecat singur de crizele de leșin când l-a auzit într-o zi pe tatăl lui vorbindu-i unei cunoștințe despre temerile serioase cu privire la viitorul fiului său. S-a reîntors la școală și s-a dedicat studiului. Lipsit de orice fel de comunicare cu colegii, s-a refugiat în literatură, filosofie și istoria religiilor. Heraclit avea să devină preferatul lui pentru tot restul vieții, la fel și Goethe și Meister Eckhart. A fost foarte încântat de *Lumea*